

Do czytelników

Publikacje zawarte w pierwszym numerze naszego czasopisma z 2026 roku systematycznie rozwijają wcześniej wytyczony kierunek badań naukowych. Zasadniczo koncentrują się na analizie aktualnego materiału, który odzwierciedla złożoność współczesnej rzeczywistości. Szczególne miejsce w prezentowanych opracowaniach zajmują różnorodne aspekty wojny rosyjsko-ukraińskiej, w tym jej interpretacja w literaturze pięknej i dokumentalnej, zagadnienia współczesnych procesów migracyjnych oraz sytuacja uchodźców, a także problemy związane z tożsamością językowo-kulturową i jej dynamiką w obecnych warunkach. Ponadto publikacje podejmują tematykę funkcjonowania języka ukraińskiego w kontekstach obcojęzycznych oraz inne kwestie istotne z perspektywy badań filologicznych. Autorzy niniejszego numeru nie unikają tematów trudnych ani kontrowersyjnych; chętnie analizują współczesne procesy zachodzące w Ukrainie i w świecie, uwzględniając zarówno perspektywę filologiczną, jak i szeroki kontekst społeczno-kulturowy. Jednocześnie zachowują oni rygor tradycyjnych metod badawczych, istotnych dla precyzyjnego opisu i systematyzacji zjawisk filologicznych. Zawartość numeru została uporządkowana w dwóch klasycznych działach: językoznawstwo i glottodydaktyka oraz literaturoznawstwo, co umożliwia czytelnikowi zarówno kompleksową, jak i szczegółową analizę prezentowanych zagadnień.

W pierwszym dziale – **Językoznawstwo i Glottodydaktyka** – zamieszczono cztery publikacje. Dział otwiera studium **Switłany Drabant** poświęcone kształtowaniu kompetencji socjokulturowej studentów uczących się języka ukraińskiego jako obcego. Autorka wykorzystuje zarówno własne doświadczenia dydaktyczne, jak i dorobek innych lingwodydaktyków. Wskazuje, że połączenie orientacji komunikacyjnej z opanowaniem norm i zasad zachowań językowych sprzyja kształtowaniu nowego typu odbiorcy – mediatora kultur – w sytuacjach interakcji międzykulturowej. W związku z tym podkreśla konieczność angażowania studentów w autentyczne procesy komunikacji międzykulturowej, a swoje wnioski ilustruje przykładami praktyk dydaktycznych. Kompetencja socjokulturowa zostaje przez nią oceniona jako kluczowy czynnik determinujący gotowość studenta do efektywnej interakcji międzykulturowej.

Kwestie zachowania tożsamości językowo-kulturowej mniejszości w warunkach współczesnej Polski analizuje artykuł **Jolanty Kur-Kononowicz**. Autorka charakteryzuje cechy językowe autochtonicznych mieszkańców regionu podkarpackiego,

w tym Łemków i Bojków, oraz ustala zarówno podobieństwa, jak i różnice między poszczególnymi gwarami. Analiza porównawcza uwzględnia szerszy kontekst języków zachodnio- i wschodniosłowiańskich, wskazując na pokrewieństwo w obrębie jednej grupy językowej. Autorka podkreśla, że język łemkowski jest systematycznie nauczany w szkołach i na uniwersytetach, a jego obecność w publikacjach naukowych i przestrzeni wirtualnej jest znacząca. Natomiast dialekt Bojków pozostaje wciąż słabiej zbadany. W ostatnich latach obserwuje się rosnące zainteresowanie naukowe mniejszościami, wspierane m.in. przez instytucje takie, jak Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej oraz Muzeum Kultury Duchowej i Materialnej Bojków w Myczkowie.

Ołena Pochyluk stosuje metody językoznawstwa kognitywnego w analizie zjawiska niestandardowości składniowej w dyskursie poetyckim. Jako materiał badawczy autorka wykorzystuje liryki Tetiany Jakowenko zawarte w książce *W głębi niebios...* (2020). Analiza ukazuje, w jaki sposób odstępstwa od normy składniowej korelują z efektami estetycznymi wypowiedzi. Pochyluk łączy podejście kognitywne z klasycznymi teoriami stylu, identyfikuje mechanizmy takie, jak „odsunięcie” („відсторонення”), opóźnienie kognitywne oraz rezonans afektywny. Wyniki badań wskazują, że odstępstwa od normy w tekście poetyckim przekształcają struktury gramatyczne w swoiste kody intelektualne wywierające zarówno estetyczny wpływ na odbiorcę, jak i podtrzymujące tradycję wysokiej kultury.

Z kolei **Hałyna Jaročka** koncentruje się na etnolingwistycznej i narodowej tożsamości ukraińskich migrantów – zagadnieniu złożonym i wieloaspektowym. Autorka analizuje twórczość brytyjskiej pisarki ukraińskiego pochodzenia Mariny Lewyckiej, ze szczególnym uwzględnieniem powieści *A short history of tractors in Ukrainian* (2010). Na jej przykładzie ujawnia sprzeczności tożsamościowe migrantów w dwóch wymiarach: poprzez autobiograficzne świadectwa samej pisarki oraz analizę języka i typów bohaterów literackich. Marina Lewycka, reprezentująca drugie pokolenie emigrantów i będąca naturalną osobą bilingwalną, posługuje się językiem angielskim jako podstawowym narzędziem socjalizacji i twórczości, podczas gdy język ukraiński pełni funkcję subdominanty. Jednocześnie utwory Lewyckiej zachowują ukraińskie kody etnokulturowe, w tym wspomnienia rodzinnej przeszłości oraz zapożyczenia językowe, podtrzymujące więź z rodzimą tradycją. Analiza Jaročkiej wykazuje istnienie wewnętrznego dialogu między systemami kulturowymi – brytyjskim i ukraińskim – oraz jego konsekwencje dla kształtowania tożsamości migranta.

W rozdziale **Literaturoznawstwo** prezentujemy kolejną serię artykułów autorstwa polskich i ukraińskich badaczy. **Oleksandr Głotow** proponuje oryginalne, choć dyskusyjne, spojrzenie na literacki komponent współczesnej edukacji szkolnej w Ukrainie. Autor wychodzi z założenia, że edukacja literacka znajduje się w stanie kryzysu i wymaga radykalnych reform. Wskazuje, że cele i funkcje nauczania literatury w szkole są często nieokreślone lub sprzeczne, a kluczo-

we oczekiwanie społeczne – efekt wychowawczy – sprowadza literaturę do roli „podręcznika życia”. Głotow postuluje zaliczenie literatury do dyscyplin naukowo-praktycznych oraz wprowadzenie odpowiednich zmian w programach i treściach nauczania szkolnego. Autor proponuje racjonalne podejście do określenia roli i miejsca edukacji literackiej w kształtowaniu światopoglądu uczniów. Choć jego propozycje mają charakter dyskusyjny, polityka naszego czasopisma sprzyja otwartym debatom, które stymulują rozwój badań i pogłębiają refleksję nad współczesną literaturą i edukacją.

Anna Horniatko-Szumiłowicz poświęca swój artykuł twórczości cenionego ukraińskiego pisarza z Charkowa Serhija Żadana. Autorka szczegółowo analizuje jego wojenny dziennik *Nad miastem powiewają nasze flagi* (2022), traktując go jako aktualne odzwierciedlenie doświadczeń pierwszej fazy pełnoskalowej agresji rosyjskiej, w szczególności w Charkowie, który znalazł się w sytuacji totalnego zagrożenia, poddany nieustannym ostrzałom rakietowym i artyleryjskim. Horniatko-Szumiłowicz dostrzega w tekście mozaikowy obraz wydarzeń i ludzi, w pełni odpowiadający duchowi czasu, któremu towarzyszył zbiorowy szok Ukraińców i który wywołał nastroje duchowej mobilizacji całego społeczeństwa. Badaczka wysoko ocenia Żadana jako reportażystę, a jego dziennik przedstawia jako integralną część ukraińskiej prozy dokumentalnej i artystycznej, wiernie odzwierciedlającej wojenne doświadczenia ostatnich lat.

Ihor Kotyk proponuje natomiast analizę narracji dekolonialnych w literaturze współczesnej, posługując się popularną powieścią Anastazji Lewkowej *Za Perekopem jest ziemia* (2023). Utwór ten wywołał znaczący rezonans społeczny w Ukrainie, a obecnie dociera także do odbiorców zagranicznych dzięki publikacjom w kilku przekładach. Lewkowa przedstawia współczesny Krym, ze szczególnym uwzględnieniem przełomowych wydarzeń wiosny 2014 roku, które zakończyły się rosyjską aneksją półwyspu oraz masową, wymuszoną emigracją jego mieszkańców. Bohaterowie powieści, młodzi ludzie – rówieśnicy niepodległej Ukrainy – krytycznie odnajdują się wobec propagandy legitymizującej rosyjską dominację w regionie, a jednocześnie poznawanie kultury Tatarów krymskich stanowi dla nich formę oporu wobec tych wpływów. Kotyk podkreśla, że rosyjska mitologia historyczna i narracja o kulturowej wyższości Rosjan wymagają systemowej dekonstrukcji. Bohaterowie powieści podejmują ten proces, jednak w 2014 roku zostają zmuszeni do opuszczenia ojczystego kraju w wyniku rosyjskiej ekspansji, co wskazuje, że proces dekolonizacji Krymu pozostaje wciąż nieukończony.

Do twórczości przedwcześnie zmarłej na wojnie ukraińskiej pisarki i dziennikarki Wiktorii Ameliny nawiązuje **Jarosław Poliszczuk**. Badacz interpretuje jej drugą, uznaną za najbardziej udaną powieść *Dom dla Doma* (2017), z zastosowaniem strategii czytania czasu w przestrzeni, zaproponowanej niegdyś przez niemieckiego uczonego Karla Schlöglę. Powieść można z pełnym przekonaniem określić jako lwowską, gdyż jej bohaterowie żyją i pracują we Lwowie, a ona sama ukazuje

współczesną epokę w kontekście wielokulturowego miasta. Poprzez pryzmat doświadczeń „małych” ludzi, czyli zwykłych mieszkańców, Amelina prezentuje ślady „wielkiej” historii oraz jej nadrzędne narracje. Poliszczuk wskazuje, że poprzez oryginalny pomysł autorki – na przykładzie rodziny radzieckiego emeryta mundurowego Ciłyka, jego córek i wnuczek – dokonane zostaje przewartościowanie okresu radzieckiego i wczesnej niepodległości, a doniosłe wydarzenia tego czasu przywoływane są w odniesieniu do losów bohaterów. W ten sposób ślady współczesności zostają wpisane w szeroki kontekst miasta, bogatego w historię i pamięć kulturową.

O języku wojny we współczesnej literaturze ukraińskiej rozważania prowadzi **Oksana Puchonska**, analizując go na przykładzie zbioru krótkiej prozy Artema Czecha *Gra w przebieranie* (2025). Utwór ten stanowi nowe, istotne uzupełnienie korpusu literatury militarnej, obecnie uważanej za najbardziej pożądaną i reprezentatywną w kulturze ukraińskiej. Autor, będący zarówno zawodowym pisarzem, jak i żołnierzem Sił Zbrojnych Ukrainy, łączy talent narratora z praktyczną znajomością realiów wojennych i doświadczeniem militarnym w warunkach absolutnego zagrożenia. Puchonska wychodzi poza ramy *stricte* literaturoznawczej analizy i proponuje interdyscyplinarne spojrzenie na narracje wojny. Wskazuje na kryzys języka i obserwuje, jak ukraińscy pisarze próbują go przezwyciężyć. W *Grze w przebieranie* Artem Czech rekonstruuje własne doświadczenia wojenne, przekracza granice języka potocznego, formułując nowy sposób wyrażenia istotnych sensów wojny oraz poszukuje dla nich adekwatnych środków językowo-retorycznych.

Twórczość poetycką Artura Dronia analizuje **Myrośława Rudyk**. Utalentowany młody autor jest szeroko znany głównie dzięki swojej prozatorskiej książce *Hemingway nic nie wie* (2025), jednak badaczka postanowiła skoncentrować się na jego poezji, która przyciąga mniejszą uwagę. Wojenne wiersze Dronia stanowiły podstawę jego oryginalnej prozy, a w artykule ślędzona jest ewolucja jego twórczości – od pierwszych prób literackich po wiersze ostatnich lat. Twórczość liryczna poety stanowi wartościowe świadectwo doświadczenia wojennego: opowiada o służbie wojskowej, codziennych trudnościach życia w armii, utracie przyjaciół i radzeniu sobie z traumą, a także porusza kwestie granic geopolitycznych, znaczenia kultury i uniwersalnych wartości.

Badania nad emigracyjną literaturą wspomnieniową od lat 60. do 80. XX wieku przedstawia **Ołena Stawnycza**. Wybór tego tematu wiąże się również z jego aktualnością – w okresie niepodległej Ukrainy, charakteryzującym się umacnianiem tożsamości narodowej i dążeniem do poznania historii naznaczonej narodowo, dawniej publikowane teksty wspomnieniowe ponownie zyskują znaczenie. Są wznowiane i aktywnie czytane, co dla autorki stanowi potwierdzenie tezy o heroizacji walki narodowowyzwoleńczej XX wieku. W pamiętnikach Mychajły Doroszenki, Iwana Lutego-Lutenki, Jurija Horlisa-Horskiego i innych badaczka dostrzega ucie-

leśnienie idei odrodzenia narodowego. Mimo że walka o niepodległość w latach 1917–1921 zakończyła się niepowodzeniem, teksty te apelują o mobilizację ducha patriotycznego współczesnych i przyszłych pokoleń Ukraińców.

Materiały opublikowane w niniejszym numerze czasopisma obejmują szerokie spektrum zagadnień związanych z funkcjonowaniem języka ukraińskiego, literatury i kultury w kontekście obecnej wojny, a także w perspektywie historycznej. Przyczyniają się do pogłębienia rozumienia wartości Ukrainy w przeszłości i współczesności oraz umożliwiają analizę aktualnych problemów w dłuższej perspektywie czasowej, w kontekście procesów transformacji społecznej wywołanych wojną i dekolonizacją.

Jarosław Poliszczuk, Anna Horniatko-Szumilowicz